## V Bölmə
## XVIII QAPI

### Ağüzün sevgi söylənci

Keçdi yüz gün Araz üstdə döyüşdən
Sevgi birdən gəlir,-demə!, Yalandır.
Ağüz sevdi Dəmirqızı,-Demrisi.
Sevgi birdən gəlir,-demə!, Yalandır.

Gözəl idi Muğan qızı – Dəmirqız,
Muğan kimi ip-istiydi dumansız,
Baxışları iti, duru, toransız,
Sevgi birdən gəlir,-demə!, Yalandır.

Onu bir yol Elçiçəklə görmüşdü,
Ona bir də, bir də könül vermişdi,
Sanki ilkin sevgi gülü dərmişdi,
Sevgi birdən gəlir,-demə!, Yalandır.

Döyüşkənlik yontasıydı Dəmirqız,
Qancıllara qarşı yürük, amansız,
Ana, qardaş itirmişdi bu sərt qız,
Sevgi birdən gəlir,-demə!, Yalandır.

Öz-özüylə bir sırada, - yanaşı,
Onu görmək istəyirdi yüzbaşı,
Adı-sanı toplumlarda dolaşır,

Sevgi birdən gəlir,-demə!, Yalandır.

Başçılıqda, bicləmədə iti göz,
Min-min qancıl qabağında dəmirdöz,
Dönməz  idi, enməz idi bu gənc qız,
Sevgi birdən gəlir,-demə!, Yalandır.

***

Ancaq Ağüz bilməyirdi Başevdə
Ilk sevginin güzgüsüdür soluqluq.
Elçiçək də gizli onu sevirdi,
Ilk sevginin güzgüsüdür soluqluq.

O, Ağüzü hərdən gizli güdürdü,
Gizlicədə hərdən mahnı ötürdü,
Ova çıxıb yal-yamacda itirdi,
Ilk sevginin güzgüsüdür soluqluq.

Bəyənmişdi özlüyündə Ağüzü,
Tək gəzirdi boylan-boylan dağ-düzü,
Götür-qoyla arayırdı hər sözü,
Ilk sevginin güzgüsüdür soluqluq.

Deyirdilər, Elçiçəklə Minbaşı
Yaman-yaman bir-birinə yaraşır,
Öz sevgisi, öz yolu var hər yaşın,
Ilk sevginin güzgüsüdür soluqluq.

Eşitmişdi, inanmışdı bu sözə,
Vurulmuşdu gizli-gizli Ağüzə,
Çəkilmişdi üz-gözündən bər-bəzək,
Ilk sevginin güzgüsüdür soluqluq.

Bu sevginin önü varsa sonu yox,
Bu sevginin yolu varsa yönü yox,
Bu sevginin gecəsi çox, günü yox,
Ilk sevginin güzgüsüdür soluqluq.

***

Əl-ayağa düşüb Başev gözləyir,
Gizli sevgi didib üzər sevəni.
Qorxurdular bunu bilə Turq ata,
Gizli sevgi didib üzər sevəni.

Ancaq bunu Turq bilirdi, dinmirdi,
Elçiçək də sevgisindən dönmürdü,
Qız öz sevgi zirvəsindən enmirdi,
Gizli sevgi didib üzər sevəni.

Ağüzər də düşünürdü ayrıca,
“Hörükləri Dəmirqızın var, haça
Boydan bəstə, düşüncədən çox uca,
Gizli sevgi didib üzər sevəni.

O elə bil tunc yaraqlı sonadır,
Dəmirqızdır, mənə gücdür, arxadır,
Həm döyüşçü, həm də gözəl başqadır,
Gizli sevgi didib üzər sevəni.

Mənlə olar o, döyüşdə, vuruşda,
Çətinlikdə, gözlənilməz duruşda,
Biz sevgiyə yer qoyarıq bu başdan,
Gizli sevgi didib üzər sevəni.

Mən əzilib büzüləni sevmirəm,
Arı beli üzüləni sevmirəm,
Hər boyundan asılanı sevmirəm,
Gizli sevgi didib üzər sevəni.

Onu sevib hər an aşıb daşaram,
Mən onunla toysuz sevgi başlaram,
Ona döyüş gündəmimi aşlaram,
Gizli sevgi didib üzər sevəni.

***

O mənimlə olmalıdır hər yanda,
Hər an birgə olmalıdır ər-arvad.
Döyüşdə də, dinclikdə də, evdə də,
Hər an birgə olmalıdır ər-arvad.”

Ağüz belə düşünürdü, sanırdı,
Düşündükcə Dəmirqızı anırdı
O qız üçün alovlanıb yanırdı,
Hər an birgə olmalıdır ər-arvad.

Bir gün lapdan ova çıxdı Ağüzər,
Meşəliklər, yallar, yollar, kövşənlər,
Dovşan, maral, donuz, ayı, ta nələr,

Hər an birgə olmalıdır ər-arvad.

Qobuyerin ormanları seyrəlib,
Gur-gur axan bulaqları kövrəlib,
Çaylar, göllər sızıldayır, təklənib,
Hər an birgə olmalıdır ər-arvad.

Niyə belə sarsılıbdır bu ovlaq,
Niyə daha oxumayır buz bulaq,
Yoxdur burda bir gəzişən, bir qonaq,
Hər an birgə olmalıdır ər-arvad.

Ağüzərin sıxılırdı ürəyi,
Dəmirqıza bağlanmışdı istəyi,
O olmuşdu Ağüzərin dirəyi,
Hər an birgə olmalıdır ər-arvad.

Üz-gözündən kimsəsizlik yağırdı,
Gizli sevgi onu sıxıb boğurdu,
"Ovlaq" durub Ağüzərə baxırdı,
Hər an birgə olmalıdır ər-arvad.

***

Bir səs gəldi, lap uzaqdan, uzaqdan,
"İkiləşmə, yıxar səni ikilik.
Qızçiçəyəm, görünmürəm gözə mən,
İkiləşmə, yıxar səni ikilik.

Mən Bacarın sevgisiyəm, sonası,
Tuncər ilə Qarçiçəyin anası,
Iki varlıq arasının durnası
İkiləşmə, yıxar səni ikilik.

Iki tanrı arasında tutuğam,
Alt, Üst yerin ikisindən qopuğam,
Dolanışdan dolanışa atığam,
İkiləşmə, yıxar səni ikilik.
Məni dinlə, sənə yardım edərəm,
Görünmərəm, hara desən gedərəm,
Mən varlığam, harda desən bitərəm,
İkiləşmə, yıxar səni ikilik."

Bir az qorxdu səsdən öncə Ağüzər,
Ələ aldı öz-özünü bir təhər,
Səsi birdən qamarladı küləklər,

İkiləşmə, yıxar səni ikilik.

Dalğalandı bu səs, azca boğuldu,
Səs dağlara səpələndi, dağıldı,
Sonra geri döndü, yenə doğuldu,
İkiləşmə, yıxar səni ikilik.

***

Danışırdı lap uzaqdan Qızçiçək,
“Böyük gərək böyük yerdən yapışa.
Sən görübsən Dəmirqızı, sevibsən,
Böyük gərək böyük yerdən yapışa.

Elçiçək də səni sevir, biləsən,
Bilib gərək doğru yola gələsən,
Ürəyini iki yerə bölәsən,
Böyük gərək böyük yerdən yapışa.

Bir də bil ki, gizlənərək Eldəbir
Daşağızda çox-çox ağır gündədir,
Onun böyük gələcəyi öndədir,
Böyük gərək böyük yerdən yapışa.”

Ağüz dedi,”Eldəbiri taparam,
Alıb onu mən Muğana çaparam,
Sevimlimi Muğaneldən qaparam”
Böyük gərək böyük yerdən yapışa.

Dağ döşündə yerləşirdi daşağız,
Gördü yazıq Eldəbiri ac, yalqız,
Cüt almadı Eldəbirlə Dəmirqız,
Böyük gərək böyük yerdən yapışa.
Dedi:-Sənsən, deyən, burda Eldəbir,
Dur ayağa, gedək, bacın gözləyir,
-Yox, getmərəm, öldürərlər.-O deyir,
Böyük gərək böyük yerdən yapışa.

***

O yapışdı Eldəbirin əlindən,
Yaxşılıqdır yol göstərmək yolçuya.
O, geriyə, bu irəli çəkirdi,
Yaxşılıqdır yol göstərmək yolçuya.

-Məni burax, yol azmışam, artığam,
Mən anamı öldürmüşəm, yanığam,

Qancıl kimi bu ellərə tanığam,
Yaxşılıqdır yol göstərmək yolçuya.

-Daşağızda sən acından ölərsən,
Gedək, çöldə sən özünə gələrsən,
Sevgi nədir, ana nədir, bilərsən,
Yaxşılıqdır yol göstərmək yolçuya.

Dilə tutur Eldəbiri, danışır,
-Oğul hələ sənin kaldır gənc yaşın,
Yaraqlı ol, dur bacınla yanaşı,
Yaxşılıqdır yol göstərmək yolçuya.

Daşağızdan çıxar-çıxmaz Eldəbir,
Ağüz ona inam verir, güc verir,
Qobuyeri, Muğaneli göstərir,
Yaxşılıqdır yol göstərmək yolçuya.

Deyir:-Tanrı yerincidir analar,
Analarda tanrı kimi dözüm var,
Anaların oylağıdır Mindiyar,
Yaxşılıqdır yol göstərmək yolçuya.

Ürəyini verib anan sənə ki
Öz sevginə yetişəsən sən təki,
Hər ana da sevgisiyçin çox çəkib,
Yaxşılıqdır yol göstərmək yolçuya.

***

Sənin bacın başçı olub ellərə,
Gec-tez hərə öz yerini tutacaq
Demris deyil, Dəmirqızdır indi o,
Gec-tez hərə öz yerini tutacaq.

Sən də mənə bir yaraqlı olarsan,
Toplumlanıb toplumumda qalarsan,
Döyüşlərdə yaşa-başa dolarsan,
Gec-tez hərə öz yerini tutacaq.

Eldəbiri bu danışıq ovutdu,
Yuxudaydı, sanki onu ayıltdı,
Ölmək-qalmaq yasağından qayıtdı,
Gec-tez hərə öz yerini tutacaq.

Dedi: “Gedib bir yaraqlı olaram,
Qan öcümü acıqandan alaram,

“Ana” deyib mən də qılınc çalaram,
Gec-tez hərə öz yerini tutacaq.

Bu minbaşı, deyən, yaxşı ərəndir,
Qabaqları çox-çox qabaq görəndir,
Yaxşı-yaman, ölçü-biçi güdəndir,
Gec-tez hərə öz yerini tutacaq.

Ana borcu, səni necə qaytarım,
Ana, ana, səni harda axtarım,
Mənim sevgim, lay-la yuxum, toxtarım,
Gec-tez hərə öz yerini tutacaq.

Sənə borcum tükənməzdir, bitməzdir,
Yanıq-yanıq sancılarım bitməzdir,
Könül yaram sağalsa da getməzdir,
Gec-tez hərə öz yerini tutacaq.

Öz-özünə dedi: Ay küt, ay andır,
Sevgi gec-tez ötüb gedir, yalandır,

Təkcə ana bu varlıqda qalandır,
Gec-tez hərə öz yerini tutacaq.

***

-Ana, sənə kəsi olum, hardasan?
Ana gücdür, ana yanan ürəkdir.
Ürəyimi sənə verim keçinim,
Ana gücdür, ana yanan ürəkdir.

Haçan, haçan mışıl-mışıl yatırsan,
Haçan, harda istəyinə çatırsan,
Harda solub qaranlığa batırsan,
Ana gücdür, ana yanan ürəkdir.

Böyük tanrı, məni bir də bağışla,
O qorudu məni qardan, yağışadan,
O qorudu məni oddan, qarğışdan,
Ana gücdür, ana yanan ürəkdir.

Ana, sənə kəsi olum, ağlama,
Mənim üçün ürəyini dağlama,
Dəniz anam, daha dincəl, çağlama,
Ana gücdür, ana yanan ürəkdir.

Bir səs gəlir uzaqlardan, anadır,
Bir söz ötür qulaqlarda, anadır,
Titrəyişdir dodaqlarda anadır,
Ana gücdür, ana yanan ürəkdir.”

Düşünürdü, ağlayırdı Eldəbir,
At aşırdı dağ yolunu birbəbir,
Ana elə hərbir, hər bir yerdədir,
Ana gücdür, ana yanan ürəkdir.

**Muğanel söyləncі**

Muğanelin yerincliyi Aranda,
Hər bir yerin başbiləni yerincdir.
Muğanelin ilk yerinci Dəmirqız,
Hər bir yerin başbiləni yerincdir.

Qarşıladı Ağüzəri sevinclə,
Ağüzər də qucaqlaşdı yerinclə,
Ellər gəldi, gülər üzlə,ölç-biçlə,
Hər bir yerin başbiləni yerincdir.

Geyinmişdi qız al-ipək, alxara,
Gözəl saçlar, bir də qaşlar qap-qara,
Iki daraq sancılmışdı saçlara,
Hər bir yerin başbiləni yerincdir.

Qarayanız, dadlı-duzlu Dəmirqız,
Çəkir gözü yanaq, dodaq, dil ağız,
Dilə gəlir dinqır, dohol, saz qopuz,
Hər bir yerin başbiləni yerincdir.

Bacı baxır, qardaşını tanımır,
Üzü-gözü, əl-ayağı his, çamır,
Batıb gedib Eldəbirin hay-hayı,
Hər bir yerin başbiləni yerincdir.

Ağüz deyir:-Qardaşındır, Eldəbir,
-Nə söylədin, nə buyurdun, bu kimdir?!
-Söylədim ki, qardaşındır, Eldəbir,

Hər bir yerin başbiləni yerincdir.

***

Lap yaxına getdi, baxdı Dəmirqız,
Yanlış sevgi baş-gözü də dəyişər.
Bir də baxdı, tanımadı qonağı,
Yanlış sevgi baş-gözü də dəyişər.

Tanıyanda bacı sanki bayıldı,
Bu səs, hay-küy dörd bir yana yayıldı,
Bir an keçdi, yerinc bacı ayıldı,
Yanlış sevgi baş-gözü də dəyişər.

-Ah, Eldəbir, sənsən, qardaş,mən bacın,
-Ah, bacı! Mən bir qancılam, yabançı!
Mənəm qansız! Aldadılmış yalançı!
Yanlış sevgi baş-gözü də dəyişər.

Bacı, qardaş qucaqlaşdı, ağladı,
Göz yaşları ürəkləri dağladı,
Oxa döndü, hər baxanı oxladı,
Yanlış sevgi baş-gözü də dəyişər.

Ağüzərin yaddan çıxdı sevgisi,
Artdı onda Dəmirqızın çəkisi,
Parıldadl göz yaşının güzgüsü,
Yanlış sevgi baş-gözü də dəyişər.

Dedi:-Qardaş, olan olub keçibdir,
Ana çoxdan dolanışdan köçübdür,
Indi hərə öz yolunu seçibdir,
Yanlış sevgi baş-gözü də dəyişər.

Get Başevə, üst-başını dəyişdir,
Burda hamı yaxın tanış-bilişdir,
Mən bilmədim bu sınaqdır, nə işdir,
Yanlış sevgi baş-gözü də dəyişər.

***

Ağüz dedi “Mindiyarım, Minelim,
El oğula, oğul elə dayaqdır.
Mən gəlmişdim öz sevgimin dalınca

El oğula, oğul elə dayaqdır.

Qız ayrıdır, mən də ondan ayrıyam,
Gərək hələ sevgimə çox yarayam,

Qılıncımla bu ölkəni qoruyam,
El oğula, oğul elə dayaqdır.

Mən tələsdim, sən tələsmə ürəyim,
Sən dilə tut, ovut, yaşat istəyi,
Sən də bir az döz, yuxalma, diləyim,
El oğula, oğul elə dayaqdır.

Dəmirqızın burda yerinc adı var,
Onu burda tanrı bilir adamlar,
Muğaneldən çox iş umur Mindiyar,
El oğula, oğul elə dayaqdır.

Bu sevgini öncə gərək Turq bilə,
Turq adıyla mənim sevgim yüksələ,
Gərək bunca çox gözləyim mən hələ,
El oğula, oğul elə dayaqdır.

Yazıq sevgi, odsan, yaman bəlasan,
Düz yol getsən soysan, toysan, qolaysan,
Yox kal olsan, toy yox, qanlı olaysan,
El oğula, oğul elə dayaqdır.

***

Toy-düyündə, çalhaçalda Muğanel,
Bir günlükdür hər sevinci elatın.
Çıxdı gözəl bir geyimdə Eldəbir,
Bir günlükdür hər sevinci elatın.

Ancaq bir az baş-aşağı, utancaq,
Gözlərində qorxaq, əzgin qanacaq,
O, yüz il də "ana" deyib yanacaq,
Bir günlükdür hər sevinci elatın.

Soyuq baxır ona ellər, obalar,
Soraq gəlir bu an, "Yolda atlı var",
Yaxınlaşır Ağüzərə bir çapar,
Bir günlükdür hər sevinci elatın.

Yazı verir minbaşıya yaraqlı,
Turq göndərib çox tələsik, qaytaqlı,
Ölkə ilə, Parsa ilə o bağlı,
Bir günlükdür hər sevinci elatın.

“Qız toplumu yürüş edib Parselə,
Darvidellə Parsel verib əl-ələ,
Çatan kimi yerincliyi al ələ
Bir günlükdür hər sevinci elatın.

Uğureldə Tuncər ağır gündədir,
Ordan ora yollanarsan, gör, nədir?
Pis yoldadır Muğelin də öndəri,
Bir günlükdür hər sevinci elatın.

Dəmirqızı ordan göndər Duzdağa,
Vergi üstə çoxu qalxıb ayağa,
Dönməsələr qoy əl atsın yarağa,
Bir günlükdür hər sevinci elatın.

***

Qalxdı Ağüz dedi:-Tələs Dəmirqız,
Tələs geri qalma, işə gecikmə.
Turq buyurur, sən gedəsən Duzdağa,
Tələs geri qalma, işə gecikmə.

Mən Parselə, Uğurelə, Muğelə...
Yazılıda çox göstəriş var hələ,
Sevinc bitdi, sevgi bitdi, bax, belə,
Tələs geri qalma, işə gecikmə.

Eldəbiri aparıram özümlə,
Döyüşkəndir, çıxmaz mənim sözümdən,
Sənin kimi olar işdə, dözümdə,
Tələs geri qalma, işə gecikmə.

Bir də sənə deyiləsi sözüm var,
Qalsın hələ sonralara qalanlar,

Sən özündən muğayat ol gülyanaq,
Tələs geri qalma, işə gecikmə.

Vergi üstə savaş gedir Duzdağda,
Sözlə anlat, tez yapışma yaraqdan,

Uğur yarat, mən sevinim uzaqdan,
Tələs geri qalma, işə gecikmə.

Çaptı getdi uzaq yola üç atlı,
Atlar sanki quş oldular, qanadlı,
Üç minelli, mindiyarlı, elatlı,
Tələs geri qalma, işə gecikmə.

**Uğureldə vuruş söyləncі**

Uğureldə səngimirdi döyüşlər,
Keçmişlərdən qalıb ayıq-sayıqlıq.
Bacaroğlu Tuncər yaman düşmüşdü,
Keçmişlərdən qalıb ayıq-sayıqlıq.

Hindel tez-tez Uğurelə yürüşdə,
Daşıyırdı göydaş, qızıl gümüşlə,
Güc gəlirdi Tuncər ilə döyüşdə,
Keçmişlərdən qalıb ayıq-sayıqlıq.

Vecsiz görüb danışığı, duruşu,
Orda-burda vecsiz, saysız vuruşu,
Bir səs gəlir, Qızçiçəkdir, soruşur,
Keçmişlərdən qalıb ayıq-sayıqlıq.

-“Oğlum, Tuncər, niyə belə düşübsən,
Düşüb sanki öz-özündən küsübsən,
“Çiçək” olum, toplumlara səpilim,
Keçmişlərdən qalıb ayıq-sayıqlıq.

Tuncər dedi:-Ana bunu eləmə,
O, son sözdür, onu öncə söyləmə,
Vuruşaram, ölməmişəm hələ mən,
Keçmişlərdən qalıb ayıq-sayıqlıq.

“-Ağüz gəlir, turqun min-minbaşısı,
Hindelin də alınacaq qarşısı,
O olacaq uğurelin başçısı,
Keçmişlərdən qalıb ayıq-sayıqlıq.

***

Gəzdi bir-bir toplumları Qızçiçək,
Bir hay, bir səs döyüş günü arxadır.

Dedi:”-Vuruş Bacar kimi, yaraqlı,
Bir hay, bir səs döyüş günü arxadır.

Qızçiçəyəm, mən Alt yerdən qaçmışam,
Quş olmuşam, Uğurelə uçmuşam,
Tanrıları sözlərimlə sancmışam,
Bir hay, bir səs döyüş günü arxadır.

Oğlum Tuncər bir az solub, düşübdür,
Əl-ayağı, üzü-gözü şişibdir,
Qancıl görüb bunu azğınlaşıbdır,
Bir hay, bir səs döyüş günü arxadır.

Ağüz gəlir, on min toplum başında,
O ərəndir, başçı, yetgin yaşında,
Bu gün axşam olacaqdır qarşında,
Bir hay, bir səs döyüş günü arxadır.

Elə bu an eşidildi gurultu,
Nəriltiylə, haray-həşir, xarıltı,
Dağ döşündə bulud-bulud qaraltı,
Bir hay, bir səs döyüş günü arxadır.

Ağüzərlə on min atlı gəlirdi,
Gələ-gələ qanı qanla silirdi,
Hindellilər beş-beş, on-on ölürdü,
Bir hay, bir səs döyüş günü arxadır.

Ağüz tez-tez soruşurdu Tuncəri,
Tuncərinsə yaralıydı hər yeri,
Vuruşurdu ölgün-ölgün ötəri,
Bir hay, bir səs döyüş günü arxadır.

***

Bir səs gəldi:-Ahay,ahay, Hindelli!
Mindiyarın göbəyidir Uğurel!
Acgözlükdən, qan-qadadan çəkin, get!
Mindiyarın göbəyidir Uğurel.

Səs deyildi, nəriltiydi, qorxulu,
Hindellilər ye-içməkdə, yuxulu,
Yuxulular böyrü üstə yıxılıb,
Mindiyarın göbəyidir Uğurel.

Qılıncını endərdikcə Ağüzər,
Sərilirdi qanlı yerə ölənlər,
Sıraları yarmaqdaydı “dördtəkər”,
Mindiyarın göbəyidir Uğurel.

Dördtəkərli vurub, keçib, yıxırdı,
Yaralının üzərinə çıxırdı,
Qılınc, balta ildırımtək çaxırdı,
Mindiyarın göbəyidir Uğurel.

Yaralıydı sağ çiynindən Eldəbir,
O yenə də ön sırada, öndədir,
Acıqanın kürəyində ox əkir,
Mindiyarın göbəyidir Uğurel.

-Mən bilməzdim döyüş oyunsayaqdır,
Axır qanlar, sanki çaydır, bulaqdır,
Təkcə dişlər, gözlər burda düm ağdır,
Mindiyarın göbəyidir Uğurel.

Uğurelin dirçəlmişdi toplumu,
İgidlərin ürəkləri qor dolu,

Almışdılar acıqandan yol-yalı,
Mindiyarın göbəyidir Uğurel.

Tuncər isə bayılırdı hərdənbir,
Son gününü yaşayırdı elə bil,
Boşalırdı acıqandan Uğurel,
Mindiyarın göbəyidir Uğurel.

Ox şıdırğı yağış kimi yağırdı,
Şimşəkqılınc şimşək kimi çaxırdı,
Qancılları öz qanında boğurdu,
Mindiyarın göbəyidir Uğurel.

***

Eldəbirdi Qızçiçəkdi Ağüzər,
Səs uzaqdan dinlənərkən yatımlı.
Nərildəyib vuruşurdu, deyirdi:
Səs uzaqdan dinlənərkən yatımlı.

Alınmışdı Yaşıldaşlar yarğanı,
Bu yerlərin qalın, sıx-sıx ormanı,
Qayıtmışdı Uğurelə ad-sanı,

Səs uzaqdan dinlənərkən yatımlı.

Arxasınca yeriyirdi Eldəbir,
Ona tez-tez bizuc verir, ox verir,
Ağüzərsə, hərdən yavaş söyləyir,
Səs uzaqdan dinlənərkən yatımlı.

Tuncər bir də yıxılarkən bayıldı,
Bu, səs getdi, uzaqlara yayıldı,
O, bir aydan sonra evdə ayıldı,
Səs uzaqdan dinlənərkən yatımlı.

O soruşdu:-Hanı böyük Ağüzər?!
Dedilər ki, Muğ-muğelə getdilər,
O yer ayaq üstə durub bir təhər,
Səs uzaqdan dinlənərkən yatımlı.

Dedilər ki, ölüb gözəl Qarçiçək,
Əri qalıb təklik ilə təkbətək,
Bir özüdür, bir atıdır, bir köpək,
Səs uzaqdan dinlənərkən yatımlı.

**Qıtlıq söyləncі**

Altı günə çatdı Ağüz Muğelə,
Atı qovub, yorub yabı eləmə.
İstəsəydi lap üç günə gedərdi,
Atı qovub, yorub yabı eləmə.

Şimşəkatın ombaları çıxmışdı,
Döyüş-vuruş atı yorub sıxmışdı,
Ağüz onun cilovunu yığmışdı,
Atı qovub, yorub yabı eləmə.

Saralmışdı otlar, kollar, yarpaqlar,
Saralmışdı eldə al-al yanaqlar,
Sönmüş idi evdə çox-çox ocaqlar,
Atı qovub, yorub yabı eləmə.

Bu quraqlıq, aclıq görən nədəndir,
Dedilər ki, ötəridir, ötəndir,
Ağac, yarpaq, ot yenidən bitəndir,
Atı qovub, yorub yabı eləmə.

Çox gəzdilər, tapmadılar Muğəri,
Axtardılar hər ocağı, hər yeri,
Bilmədilər o ölüdür, ya diri,
Atı qovub, yorub yabı eləmə.

Muğel bütün saralmışdı, solmuşdu,
Qarçiçəksiz eli aclıq almışdı,
Qan ayğırma burda yuva salmışdı,
Atı qovub, yorub yabı eləmə.

***

Çox düşündü, yol aradı Ağüzər,
Təkbaşına el qorumaq çətindir.
Eldəbirlə qapı-qapı gəzdilər,
Təkbaşına el qorumaq çətindir.

Çox qapılar bağlı idi, qalan yox,
Qalanlardan evdə, işdə olan yox,
Çörək vardı, arpa vardı, alan yox,
Təkbaşına el qorumaq çətindir.

Ağüz dedi:-Gedim gecə Çinçaya,
Haraylayım Çinçayeli haraya,
İşləkləri alıb gəlim buraya,
Təkbaşına el qorumaq çətindir.

Onu görüb bir qız durdu ayağa,
Dedi:-İlxı dünən çıxdı yaylağa,
Onlar girib dağətəyi ovlağa,
Təkbaşına el qorumaq çətindir.

“-İlxı, qımıs süd deməkdir körpəyə,
Bir də döyüş sursatıdır ölkəyə,
İlxı köklü süd-çörəkdir bölgəyə,
Təkbaşına el qorumaq çətindir.”

O yollandı “Muğər” deyə yallara,
Yaşıllıqda itib batan yollara,
Baxdı hələ qurumamış kollara,
Təkbaşına el qorumaq çətindir.

Bir səs gəldi bu an yaxın qaladan,
“-Gir Muğərin qış evinə bacadan,
Bir saxlanc var, orda, dolu buğdadan,

Təkbaşına el qorumaq çətindir.

***

Qarçiçəyəm, görünməzəm gözlərə,
Dolanışda bir sevinc var, sevgidir.
Qız artamı itirmişəm, gedirəm,
Dolanışda bir sevinc var, sevgidir.

Qızçiçəyəm, yer üstündə yasağam,
Üç yüz ildir yatmamışam, oyağam,
Qarçiçəktək gedəriyəm, qonağam,
Dolanışda bir sevinc var, sevgidir.

Qızçiçəyəm, görünməzəm, ötəri,
İtirmişəm Qarçiçəyi, Tuncəri,
İtib gedir daha tanrı dəyərim,
Dolanışda bir sevinc var, sevgidir.

Qıtlıqları Alpis tanrı törədir,
Yanqınları, qan tökməyi öyrədir,
Bu da bizdən öc almağa görədir,
Dolanışda bir sevinc var, sevgidir.

Ağüz dedi:-Sən gedəri deyilsən,
Külək kimi sən ötəri deyilsən,
Yaxşılıqsan, sən itəri deyilsən,
Dolanışda bir sevinc var, sevgidir.

Qal bizimlə, Mindiyara yardım ol,
Qal bizimlə, bizə sevgi andı ol,
Adamlara arxa dayan, yatım ol,
Dolanışda bir sevinc var, sevgidir.

***

Muğər gəldi at üstündə bükülü,
Yaratmaqdır, yaşatmaqdır yaşamaq.
Dedi:-Kimdir min-min başı, Ağüzər?
Yaratmaqdır, yaşatmaqdır yaşamaq.

Ağüz dedi:-Mənəm gələn Başevdən,
Soldum,qaldım bu yerləri görəndə,
-İlxıları otarırdım dağda mən,
Yaratmaqdır, yaşatmaqdır yaşamaq.

-Niyə belə?

-Necə?
-Qıtlıq, quraqlıq?
-Düz deyirsən, bura qumluq, açıqlıq,
Doğmalaşıb bizə çoxdan bu varlıq,
Yaratmaqdır, yaşatmaqdır yaşamaq.

-Biz il boyu, bax, beləcə yoxsuluq,
Görməyirik nə çal-çağır, nə bolluq,
Tanrı bizi yoxsul qoyub bir yolluq,
Yaratmaqdır, yaşatmaqdır yaşamaq.

Odur gənclər burdan qaçır, qalmayır,
Burda dörday, beş ay çörək olmayır,
Taxıl bitir, ancaq içi dolmayır,
Yaratmaqdır, yaşatmaqdır yaşamaq.

Buğdam vardır, saxlamışam pis günə,
Burda yoxdur  yurdla, ellə öyünən,
Boş vurğudur ürəklərdə döyünən,
Yaratmaqdır, yaşatmaqdır yaşamaq.

***

Ağüz baxdı, azca soldu, saraldı,
Hər ölkəyə yöndəm verən tanrıdır.
Dedi:-Boldur, diribaşdır atların,
Hər ölkəyə yöndəm verən tanrıdır.

Dedi:-Güc ver atçılığa, qamçıya,
İldə min at göndər gəlsin başçıya,
Üstünlük var orda ata, atçıya,
Hər ölkəyə yöndəm verən tanrıdır.

Muğər sanki dəyişildi, qımışdı,
Iki əlli Ağüzərdən yapışdı,
Sonra yorğun bir sevinclə danışdı,
Hər ölkəyə yöndəm verən tanrıdır.

-Belə olsa, dolanarıq, minbaşı,
Atlar çöldə özbaşına dolaşır,
Boş-boşuna təpikləşir, qapışır,
Hər ölkəyə yöndəm verən tanrıdır.

Sonra qoca köks ötürdü dərindən,
Dedi:-Ağüz, nə alarıq yerində?
Varsa alaq quru balıq yerində!

Hər ölkəyə yöndəm verən tanrıdır.

Ağüz dedi:-Buğda, arpa, geyimlər,
Yerə salmaq üçün gəbə, ceçimıər,
Yazı, oxu, bir də ölçü-biçilər,
Hər ölkəyə yöndəm verən tanrıdır.

***

Muğər dedi:-Yaxşı olar, dirillik,
Dirilikdən doğur dirrik, yaranış.
Yoxsa gənclər oğurluğa gedirlər,
Dirilikdən doğur dirrik, yaranış.

Ağüz dedi:-Atçılığa giriş sən,
O tutacaq burda sənin əlindən,
Tanrı belə buyurubdur əzəldən,
Dirilikdən doğur dirrik, yaranış.

-Demək belə...
-Biz danışdıq.
-Yaxşı yol.
-Ala, bu da bir az quruş, ağ qızıl,
Get Çinçaydan otuz təlis düyü al,
Gələcəkdir otuz günə dalısı,
Onlar bir də görüşdülər yol üstü,
Yollar bürkü, düzlər ilğım, yer isti,

***

Kimsə mahnı oxuyurdu uzaqda,
Əl çatmayan nə vardırsa arzudur.

Mahnı sanki titrəyirdi, itirdi,
Əl çatmayan nə vardırsa arzudur.

Qızçiçəyin səsi idi sanki səs,
Təklikdə tük ürpəşdirir belə səs,
“-Tuncər öldu! Ağüz, tələs, çıx, tələs!”
Əl çatmayan nə vardırsa arzudur.

“-Bacarımı, Tuncərimi itirdim,
Qarçiçəyi sonevinə ötürdüm,
Üzərimə ən ağır yük götürdüm,
Əl çatmayan nə vardırsa arzudur.

Mən iki tay arasında durnayam,

İki yandan üz döndərən anayam,
Yeddi bacı toplumunda sonayam,
Əl çatmayan nə vardırsa arzudur.

Qızçiçəyəm, görünməzəm, ölməzəm,
Orda-burda ağlamsaram, gülməzəm,
Mən Bacardan özgə nə var bilməzəm,
Əl çatmayan nə vardırsa arzudur.

***

Ağüz döndü Uğurelə birbaşa,
Özlüyündə itir nəsə itirən.
Onu ağlar qarşıladı çoxları,
Özlüyündə itir nəsə itirən.

El Tuncəri itirmişdi bir yolluq,
Uğurelli gözü yaşlı, səs tutuq,
Hamılıqda baxış donuq, üz donuq,
Özlüyündə itir nəsə itirən.

Ağüz dərdi uduğunu, tutuldu,
Qara qaşlar qoşa yaytək dartıldı,
Ağıyerə doğma kimi qatıldı,
Özlüyündə itir nəsə itirən.

Ürəyindən bir səs qopdu, inilti,
Qulağında “Tuncər” sözü,-pıçıltı,
Boğazında bir yaralı sızıltı,
Özlüyündə itir nəsə itirən.

Dedi:-Tanrım, Mindiyara dözüm ver,
Bu Tuncərdən beş yox, on yox, yüzün ver,
Versən, bizə yüzünün də yüzün ver,
Özlüyündə itir nəsə itirən.

Dedi:-Tanrım, qoy doğulum yenidən,
Odərboydan, Tuncər olum Tura mən,
Qoy yaşasın bir də, bir də ər ölən,
Özlüyündə itir nəsə itirən.

**Yerinclik söyləncі**

Turq qocaldı, çatdı neçə yüz yaşa,

Ər qocalsa öz yerinə ər qoyar.
O, Ağüzü qoydu şahlıq yerinə
Ər qocalsa öz yerinə ər qoyar.

Ağüz aldı Dəmirqızı, toy oldu,
O, Turqtaya, o Turərə tay oldu,
Elçiçəyin göz yaşları çay oldu,
Ər qocalsa öz yerinə ər qoyar.

Elçiçəyin yalqızlaşdı ürəyi,
Xırdalaşdı qızın qoşa bəbəyi,
Sındı qılınc qanadının lələyi,
Ər qocalsa öz yerinə ər qoyar.

Bunu bilib Manayqızla Turq ata,
Apardılar qızı uzaq Elata,
Qoymadılar el-obaya bu çata,
Ər qocalsa öz yerinə ər qoyar.
Parsaeldə onu yerinc saydılar,
Ad-sanını hər bir yana yaydılar,
Yığıncaqda Turq yerinə qoydular,
Ər qocalsa öz yerinə ər qoyar.

O dinmədi, göz yaşını qurutdu,
Ürəyini, sevgisini ovutdu,
Bu yer onun acığını soyutdu,
Ər qocalsa öz yerinə ər qoyar.

***

“-Anam, bacım, sevgi, əl çək könlümdən,
Sevgi gəldi, bir də geri dönməyir.
Məndən əl çək, soyu, yazıq, ölüşgə,
Sevgi gəldi, bir də geri dönməyir.

Çox çəkmədi, qızın könlü dəyişdi,
O, gecələr öz-özüylə döyüşdü,
Yuxularda Dəmirqızla çəkişdi,
Sevgi gəldi, bir də geri dönməyir.

“-Ağüz məni almalıydı, onu yox,
Bu sevgidir, onun yönü-yanı yox,
Dolanışda, yaranışda sonu yox,
Sevgi gəldi, bir də geri dönməyir.

Sevgim qayıt, qayıtmasan boğ məni,

Tanrım, götür, sən yenidən doğ məni,
Anam-bacım yırğalama çox məni,
Sevgi gəldi, bir də geri dönməyir.

Mən burada qala bilməm, gedəri,
Gedərilər sevir, ancaq ötəri,
Yoxdur belə sevgilərin dəyəri,
Sevgi gəldi, bir də geri dönməyir.

Şah qızıyam, bu gedişlə barışmam,
Sevənlərin sevgisinə qarışmam,
O cütlüyün dam-daşına sarmaşmam,
Sevgi gəldi, bir də geri dönməyir.

***

“-Anam-bacım, sevgim, gedək mənimlə,
Dilsiz sevgi yara olur ürəkdə.
Gedim, söyləmc, “deyim “yığım ölkədən,
Dilsiz sevgi yara olur ürəkdə.

Nə olsun ki, evim vardır, qızıldan,
Mən şah qızı sayılıram azından,
Qal mənimlə, illər boyu sızılda,
Dilsiz sevgi yara olur ürəkdə.

Söyləmc yığım, sevgi dili bilim mən,
Yalan, yoluq sevgilərə gülüm mən,
Gedim sevgi yollarında ölüm mən,
Dilsiz sevgi yara olur ürəkdə.

Ahay, yollar, yollar üstü daxmalar,
Ahay, məni özgə sayan doğmalar,
Ahay, ordan-burdan gələn yığmalar,
Dilsiz sevgi yara olur ürəkdə.

Yola salın məni boğuq sevgilər,
Gözü batıq, saçı yoluq sevgilər,
Sevgilidən uzaq, qopuq sevgilər,
Dilsiz sevgi yara olur ürəkdə.

Ta ağlama, yazıq sevgim, gəl, gedək,
Gedək, gedək, çox gözlərdən biz itək,
Gedək uzaq ucqarlara təkbətək,
Dilsiz sevgi yara olur ürəkdə.

***

Manay dedi:-Getmə sınar Turq ata,
Sınıqların kövrək olur dözümü.
Gedim söyləncyığım-dedi Elçiçək,
Sınıqların kövrək olur dözümü.

Manay dedi:-Qal burada yerinc ol,
Ata, ana ürəyinə sevinc ol,
Mənim ağlar göz yaşıma təpinc ol,
Sınıqların kövrək olur dözümü.

Şah qızısan, tək yollanma yollara,
Tək dırmaşma kənd yolunda yallara,
İlişərsən tikanlara, kollara,
Sınıqların kövrək olur dözümü.

Çox yalvardı, Manay, ancaq olmadı,
Acıqlı qız Parsaeldə qalmadı,
Öyüd-möyüd heç vecinə almadı,
Sınıqların kövrək olur dözümü.

Yola düşdü, o yanıqlı, o dağlı,
Üstü-başı tanınmazdır, üz bağlı,
Arxasınca gizli neçə yaraqlı,
Sınıqların kövrək olur dözümü.

Öz-özündən qaçmaqdaydı Elçiçək,
Söyləncyığan güllər üstdə kəpənək,
Hər bir güldə sevgi, deyim bir ətək,
Sınıqların kövrək olur dözümü.

***

Çox el, çox yurd, çox-çox yollar keçdi o,
Söylənctopla, keçmişləri dirilt sən,
Dinclik tapdı təkcə Uğureldə o,
Söylənctopla, keçmişləri dirilt sən.

Söylənc, deyim, qoşma, öyüd, bayatı,
El dilində nələr vardır, nə yatıb,
Sevgi dolu mahnılar var, qanadlı,
Söylənctopla, keçmişləri dirilt sən.

Uğurelin Başevi var, başçı yox,
Başçı yoxdur, ancaq boş-boş işçi çox,
Soyuqlaşıb burda gözlər, çox soyuq,
Söylənctopla, keçmişləri dirilt sən.

Elçiçəyin baxışları gözəldi,
Qaş çatıldı, göz alışdı, bərəldi,
Ölü idi, sanki birdən dirildi,
Söylənc topla, keçmişləri dirilt sən.

Dedi:-Hanı Bacar, Tuncər, Qızçiçək,
Bu Başevə əltut olum mən gərək,
Yaraqlılar şişib,olub göbələk,
Söylənc topla, keçmişləri dirilt sən.

Yazı yazdı atasına "Turq ata,
Yardım elə, yerinc göndər buraya,
Yoxsa alar buraları çor, qada",
Söylənc topla, keçmişləri dirilt sən.

***

Elçiçəyi görüb hamı sevindi,
Eldə gərək başçı olsun, baş olsun.
Bu ad gedib çatdı uzaq kəndlərə,
Eldə gərək başçı olsun, baş olsun.

Ellər gəldi, dağı, yalı aşdılar,
Urumçuda dinib, deyib daşdılar,
Elçiçəyə, Turqa mahnı qoşdular,
Eldə gərək başçı olsun, baş olsun.

Ağüz gəldi, Dəmirqızla Eldəbir,
Niyə belə boşalıbdır bu kəndir?
Uğurelin susqunluğu nədəndir?
Eldə gərək başçı olsun, baş olsun.

Qız Ağüzü görüb azca qımışdı,
Gözü-başı bir-birinə qarışdı,
Iki baxış üzləşərək tapışdı,
Eldə gərək başçı olsun, baş olsun.

Ağüz dedi:-Baş əyirəm Sizə mən,
Mən deyirəm Turq atanın dilindən,

Seçilmisən Uğurelə yerinc sən!
Eldə gərək başçı olsun, baş olsun.

Üstəlik də Eldəbiri götürdüm,
Onu Sizə bir yardımçı gətirdim,

Tapşırığı bunca Sizə yetirdim,
Eldə gərək başçı olsun, baş olsun.

***

Elçiçəyin başı sanki fırlandı,
Baş-göz susur sevgilini görəndə.
Ələ aldı o, bir anlıq özünü,
Baş-göz susur sevgilini görəndə.

Üz saraldı, döndü sarı heyvaya,
Yanaqları bayaz, solğun almaya,
Yara dəydi, yara üstən yaraya,
Baş-göz susur sevgilini görəndə.

Elçiçəyi belə görüb o qorxdu,
Necə oldu, Ağüz belə karıxdı,
Qızçiçəyi düşünərək doluxdu,
Baş-göz susur sevgilini görəndə.

Bir yol ona söyləmişdi Qizçiçək,
Səni sevir mənim balam Elçiçək,
Qız sevgidən solğunlaşıb, nə bilmək,
Baş-göz susur sevgilini görəndə.

Elçiçəyin könlü birdən sıxıldı,
Ayaq üstə valayladı, yıxıldı,
Dörd yanına yaxınları yığıldı,
Baş-göz susur sevgilini görəndə.

Ağsaqqallar söylədilər:-Yerincdir!
Yerinc olmaq qıza böyük sevincdir,
Sevincdənsə ürəkaxdı gülüncdür,
Baş-göz susur sevgilini görəndə.

***

Gəlib gördü bu olayı Dəmirqız,
Tanrı, nələr bacarmayır dolanış.
Üç adama bəlli idi bu sevgi,
Tanrı, nələr bacarmayır dolanış?

Dəmirqızı çəkdi Ağüz qırağa,
Dedi:-Daşma, bu yaraşmaz qonağa,
O, bir azdan qalxacaqdır ayağa,
Tanrı, nələr bacarmayır dolanış?

Danışığı ikibaşlı görüncə,
Dəmirqızı aldı dərin düşüncə,
Baxdı bir də o bayılan yerincə,
Tanrı, nələr bacarmayır dolanış?!

“-Görən niyə belə deyir minbaşı?
Niyə belə bərk qolumdan yapışıb?
Baxışları bir-birinə dolaşıb,
Tanrı, nələr bacarmayır dolanış?!

***

Onlar Turqu soruşdular gəlindən,
-Turq tanrıdır, neçə qucaq işıqdır.
Bunu dedi gələnlərə Dəmirqız,
-Turq tanrıdır, neçə qucaq işıqdır.

Qocalsa da “Minel” düşmür dilindən,
Ağır qılınc, sallan-sallaq belindən,
Tutaq, toppuz, bizuc hələ əlində,
Turq tanrıdır, neçə qucaq işıqdır.

Gedir ova, çıxır dağa, örüşə,
Gedir hərdən “Ana qurd”-la görüşə,
Hərdən Başev işlərinə girişən,
Turq tanrıdır, neçə qucaq işıqdır.

Qocalmayır tanrı, osa qocalır,
Qocalsa da tanrılaşır, ucalır,
Üç yüz yaşa çatmağına az qalır,
Turq tanrıdır, neçə qucaq işıqdır.

Biz hamımız onu tanrı sanırıq,
Biz onunla yaşayırıq, yanırıq,
Üstüağı, İşdayağı anırıq,
Turq tanrıdır, neçə qucaq işıqdır.

***

Bir ağsaqqal çıxdı, belə söylədi,
Başsız qalan el hər səsdən diskinir.
Göydən gələn səsdən qorxur el-oba,
Başsız qalan el hər səsdən diskinir.

Qızçiçəkdir, gəlir tez-tez bağırır,
Bacarını, Tuncərini çağırır,
Bu səs eldə qorxu, hürkü doğurur,

Başsız qalan el hər səsdən diskinir.

Deyən yoxdur bacım, anam, nə olub,
Biri gəlir, biri gedir, dağılır,
Adam ölür, gedir bir də doğulur,
Başsız qalan el hər səsdən diskinir.

Deyən yoxdur, toxda bir az, kiri sən,
Bu yaşında neynəyirsən əri sən,
Bacar, Tuncər öldü, sənsə dirisən,
Başsız qalan el hər səsdən diskinir.

Bilsəm məni eşidər o, söylərəm,
İş-gücünü alqışlaram, küylərəm,
Birdən məni lağa qoysa neynərəm,
Başsız qalan el hər səsdən diskinir.

***

Ağüz dedi:-Yerinc olub Elçiçək,
Qızlar yerdə göyün tanrı kölgəsi.
Qızçiçəyin doğmasıdır Elçiçək,
Qızlar yerdə göyün tanrı kölgəsi.
Elçiçəyin duyğuları ipəkdir,
Səsi, sözü ipəkdən də titrəkdir,
Söyləncləri dinləyərkən kövrəkdir,
Qızlar yerdə göyün tanrı kölgəsi.

O, dil töküb Qızçiçəyi susdurar,
Onu səslər Altyerindən azdırar,
Bacarlaşan sevgisini basdırar,
Qızlar yerdə göyün tanrı kölgəsi.

Toxdayacaq onda bir az Qızçiçək,
Altyerindən qopub bura gələcək,
O qalacaq bizlə, bizdə itəcək,
Qızlar yerdə göyün tanrı kölgəsi.

Dəmirqızı incik saldı Ağüzər,
Elçiçəyi bəyəndirən bu sözlər,
O duydu ki, kül altında var közlər,
Qızlar yerdə göyün tanrı kölgəsi.

***

Qızçiçəyin səsi lapdan gurladı:
-Tanrı bütün səsi, sözü eşidir!

Eşidirəm mən də sizi uzaqdan,
Tanrı bütün səsi, sözü eşidir

Qoy kimsəsiz səsim elə yayılsın,
Qızçiçəyəm Üstyer yurdum sayılsın,
Qoy Uğurel igidləri ayılsın,
Tanrı bütün səsi, sözü eşidir.

Mən Ağüzdən, Dəmirqızdan küsürəm,
Uğureldən ayağımı kəsirəm,
Acığımdan bunca tir-tir əsirəm,
Tanrı bütün səsi, sözü eşidir.

Mən Bacarın sevgisiyəm, ölmərəm,
Mən Bacarsız sevinmərəm, gülmərəm,

Mən sevgisiz yaşaya da bilmərəm,
Tanrı bütün səsi, sözü eşidir.

Qızçiçəyəm, kimsəsizəm, ortada,
Altyer, Üstyer içrə qaldım arada,
Qoy yer versin mənə böyük yaradan,
Tanrı bütün səsi, sözü eşidir.

***

Bir ağlamaq səsi gəldi uzaqdan,
Kimsəsizlik harayıdır ağlamaq.
Ağlayırdı uzaqlarda Qızçiçək,
Kimsəsizlik harayıdır ağlamaq.

Ağüz dedi:-Qızçiçəksən, anamsan,
Uğurelə tanrı kimi yanansan,
Sən küləksən, sən yağışsan, dumansan,
Kimsəsizlik harayıdır ağlamaq.

Bu ağlamaq, bu sızlamaq de nədən?
Sən ana ol, sənə oğul olum mən,
Gəl bizlə qal, bizlə yaşa yenidən,
Kimsəsizlik harayıdır ağlamaq.

Sən anasan, çevrilibsən tanrıya,
Yardım əli uzadırsan hamıya,
Sən anasan mənə,Turqa, Tanıya,
Kimsəsizlik harayıdır ağlamaq.

Gəl yerüstdən düşərliyi qovginən,
Qancılların burunların ovginən,
Mindiyara tanrı səsi yayginən,
Kimsəsizlik harayıdır ağlamaq.

***

Elçiçəyin səsləncləri gurladı,
El inanır yeni gələn yerincə.
Uğureli dinqir səsi bürüdü,
El inanır yeni gələn yerincə.
Bəyəndilər Ağüzərin sözünü,
Görsələr də görünməzin özünü,
Unutdular onun çılğın səsini,
El inanır yeni gələn yerincə.

Bir ay sonra Çinə getdi Elçiçək,
O danışdı Xaqan ilə təkbətək,
Qonşulaşdı qara yağla al ipək,
El inanır yeni gələn yerincə.

Çin, Uğurel dartım ipək yol oldu,
Qara yağın adı Çinə yayıldı,
Qardaşlığın dib daşları qoyuldu,
El inanır yeni gələn yerincə.

Elçi gəldi Əkbitəndən, Xançudan,
Qız verdilər, qız aldılar qonşudan,
Yaşadılar qardaş kimi yanbayan,
El inanır yeni gələn yerincə.

***

Tikin yeni Əkbitəni!-dedi-Turq,
Yıxılanı, uçulanı qaldırın!
Başev yandı, o, yenidən tikilsin,
Yıxılanı, uçulanı qaldırın!

Ağüz dedi:-Qoy ucalsın ağ başraq,
Başev artıb Odərboydan olacaq,
Asur, Balasq bizdən ipək alacaq,
Yıxılanı, uçulanı qaldırın!

Ağüz dedi:-Az olsa da az yaşı
Eldəbiri qoyaq burda yüzbaşı,
Olsun burda Elçiçəyin qardaşı,
Yıxılanı, uçulanı qaldırın!

Qızçiçəyin səsi düşdü uzağa,
-Mən gedirəm-dedi-uca Duzdağa,

Nuhçatanı qaldıraram ayağa,
Yıxılanı, uçulanı qaldırın!

***

Buludların səsləncləri gurladı,
Göy səslənib gurlayanda yer susar,
Tanrı dedi:-Yaşayacaq Mindiyar,
Göy səslənib gurlayanda yer susar.

Dedi:-Yaşa Minel ilə Mindiyar,
Ad qoyublar burda şahlar, başçılar,
Bu ölkədə tanrılaşan Tur-Bax var,
Göy səslənib gurlayanda yer susar.

Dəmirqızın səsi gəldi Başevdən:
-Mən boyluyam min-minbaşı Ağüzdən,
Mən anamı doğacağam yenidən,
Göy səslənib gurlayanda yer susar.

Eldəbir də öz-özünə söylədi,
Anasıtək o da bala dilədi,
"Ana" deyib gizli-gizli mələdi,
Göy səslənib gurlayanda yer susar.

Göyə tutdu tək əlini Alçiçək,
Dedi:-Tanrım, çox yaşasın Turq gərək,
Manay qızdır, qocalmasın qız gərək,
Göy səslənib gurlayanda yer susar.

**Turqa tanrı öyüdü söyləncі**

Yer üzünə bir də Zərdüşt gələcək,
O, tanrının oğlu, tanrı yoludur.
O gələndə sən də tanrılaşarsan,
O, tanrının oğlu, tanrı yoludur.

Yer üzünə Budda gəlsə, yaxın dur,
O, Sərtüzə bizə kökdən yaxındır,

İnsanları haqqa qoşan haqq odur,
O, tanrının oğlu, tanrı yoludur.

Yer üzünə Məryəm, İsus gələcək,
Onu tanrı öz övladı biləcək,
Böhtanları yer üzündən siləcək,
O, tanrının oğlu, tanrı yoludur.

Turq, Məhəmməd doğulacaq doğuda,
Tanrılaşıb yaranışda, qurquda,
Ayılacaq yuxululer yuxuda,
O, tanrının oğlu, tanrı yoludur.

Sən də sonda tuş gələrkən Alpisə,
Dur Bacar tək o ölümlə üz-üzə,
Öncə tapşır Mindiyarı Ağüzə,
O, tanrının oğlu, tanrı yoludur.

Turq, sənin də tanrılıqda adın var,
İlk yaranış, son barışıq – Mindiyar,
Turq barışda, Turq vuruşda baş çapar,
O, tanrının oğlu, tanrı yoludur.

Mindiyarın on min ildən çox yaşı,
Tanrılarla qoyulubdur dibdaşı,
Çox-çox ellər, çox uluslar qardaşı,
O, tanrının oğlu, tanrı yoludur.

Turq hər yerdə doğulacaq, qalacaq,
Gücü, işi tanrısayaq olacaq,
O, Alpisdən çox öc-acıq alacaq,
O, tanrının oğlu, tanrı yoludur.

***

Tanrı dedi:-Oğullarım, qızlarım,
Barış üstə dayanmışdır dayanış,

Barış olsun, ey Turq, hər bir yürüşün,
Barış üstə dayanmışdır dayanış.

Tanrı dedi:-Mindiyarı gəz, dolaş,
Nə qan olsun Mindiyarda, nə savaş,
Hər bir elə Turq adınla sən yanaş,
Barış üstə dayanmışdır dayanış.

Tanrı dedi:-Yaman, Turqu qarşıla,
Bütün düzlər gərək ona qoşula,
Yer bürünsün al qana yox, yaşıla,
Barış üstə dayanmışdır dayanış.

Böyüklükdə ilk oğlumdur o, mənim,
Saxlayacaq barış üstə ölkəni,
Çatdıracaq sonevinə o, səni,
Barış üstə dayanmışdır dayanış.

Turqtayındır Körfəz, Çinçay, Buzboğaz,
Bu yerlərin barı boldur, çoru az,
Dayanışa al qurşaqdır, göy palaz,
Barış üstə dayanmışdır dayanış.

Qoy Turq olsun hamı biri-birinə,
Hamı gərək eldə Turq tək görünə,
Oğullaşın Odərboydan yerinə,
Barış üstə dayanmışdır dayanış.

***

Tanrı dedi:-Dayanışın sonu yox,
Dayanışdan hərə bir ad qoparsın,
Yay, qış kimi, dayanış da dəyişir,
Dayanışdan hərə bir ad qoparsın.

Dəyişəcək, incələcək yalanlar,
Qalacaqdır yaxşılarla yamanlar,
Görüşəcək ölənlərlə qalanlar,
Dayanışdan hərə bir ad qoparsın.

Çəkiləcək yurdarası kəndirlər,
Qanadlanıb uçacaqdır dəmirlər,
Sarıyacaq yer üzünü təkərlər,
Dayanışdan hərə bir ad qoparsın.

Hamı gəlib gücü Turqdan alacaq,
Turqun adı barış kimi qalacaq,
Gözəlliklər bütün Turqun olacaq,
Dayanışdan hərə bir ad qoparsın.

Yer üzündən silinəcək qan-qada,
Lap yenidən doğulacaq hər adam,

Dönəcəkdir Yaman quru bir ada,
Dayanışdan hərə bir ad qoparsın.

Ağır gündə siz sığının Tanrıya,
Tanrı sizin yaranızı sarıyar,
Tanrı sizi qan-qadadan qoruyar,
Dayanışdan hərə bir ad qoparsın.

***

Tanrı dedi:-İgid Turqlar, Cumərlər,
Yer üzündə kim çox bilir, o gücdür,
Yerin, göyün alt, üstünü öyrənin,
Yer üzündə kim çox bilir, o gücdür.

Tanrılaşın gözəlliklə, biliklə,
Uçun göyə quşla, püflü köpüklə,
Qaynaq olun tunc, dəmirə körüklə,
Yer üzündə kim çox bilir, o gücdür.

Gəzin, tapın, açıqlayın yoxları,
Bilik ilə baş olacaq çoxları,
Bilik üzə çıxaracaq laxları,
Yer üzündə kim çox bilir, o gücdür.

Yer üzündə nə var, bilin, sizindir,
Son gəzməyin, varlıq dilin, sözündür,

Sonra hər şey suyun, qarın, buzundur,
Yer üzündə kim çox bilir, o gücdür.

Hər bir işdə Tanrı deyin, güllənin,
Bir danışın, bir yeriyin, dillənin,
Yamanlara qarşı durun, sellənin,
Yer üzündə kim çox bilir, o gücdür.

Yer üzündə dəmir Tanrı olacaq,
O, sudan da alov, şimşək alacaq,
Yaman görüb bu işləri solacaq,
Yer üzündə kim çox bilir, o gücdür.

***

Tanrı dedi:-İgid Turqlar, Cumərlər,
Toplu olun, dağılmasın sıranız,
Yer üzünə yaşıl qurşaq sizsiniz,
Toplu olun, dağılmasın sıranız.

Sayınızla tuşlaşıbdır ulduzlar,
Qoy böyüsün, kiçilməsin uluslar,
Qoy səslənsin hər bir yerdə qopuzlar,
Toplu olun, dağılmasın sıranız.

Turq başçıdır, özünüzə «Turq» deyin,
Yaman gəlsə, nə söyləsə, «yox» deyin,
Ac olanda özünüzə «tox» deyin,
Toplu olun, dağılmasın sıranız.

Mənim ilkin balalarım, ərlərim,
Buzboğazdan Körfəzəcən yerləri
Yamanlara yer verməyin, döş gərin,
Toplu olun, dağılmasın sıranız.

Qabaqdadır altı böyük inanış,
Qabaqdadır hələ neçə oyanış,
İnanışla dolanacaq dayanış,
Toplu olun, dağılmasın sıranız.

Ağır gündə məni deyin, səsləyin,
Mən arxayam, mənə inam bəsləyin,
Hər bir yerdə, işdə ölçü gözləyin,
Toplu olun, dağılmasın sıranız.

***

Turq düşündü:-Bunlar qızıl öyüddür,
Hər barışda gərək olur qılınc da.
Çox da olma bunca tükü yumuşaq,
Hər barışda gərək olur qılınc da.

Körfəz-Çinçay boyu təkşah olaram,
İki ölkə boyu yollar salaram,
Mən qarayağ verib ipək alaram,
Hər barışda gərək olur qılınc da.

Hələ qalır üç yanımda acıqan,
Tanrı olmaq nəyə gərək yalandan,
Nə tanrılıq, yerdə Yaman qalanda,
Hər barışda gərək olur qılınc da.

Gərək gedəm, Yeraltına addayam,
Çəkəm yaman tanrıları ortaya,
Məni görcək bağırları çatdaya,

Hər barışda gərək olur qılınc da.

Çinçay ilə gərək bir də barışaq,
Bu ölkəyə bir su olub qarışaq,
Bir ağaca iki yandan yapışaq,
Hər barışda gərək olur qılınc da.

Yerdə Minel, göydə Tanrı başrağım,
Doğu-Batı mənim qızıl qurşağım,
Odərpayla Sərtüz yanar ocağım,
Hər barışda gərək olur qılınc da.

## VI Bölmə, XIX QAPI

Yay gedirdi, qış gəlirdi bir ildə
Qolboyundu yaranışla dolanış.
Əkin-biçin, ölüm-itim yan-yan
Qolboyundu yaranışla dolanış.

Buz salxımlar çaylaqların əmziyi,
Döyəc külək sovururdu çəltiyi,
Yer, göy, su, yel-tanrıların birliyi,
Qolboyundu yaranışla dolanış.

Pislik solub hamılıqla pislənir,
Yaxşılığın tanrı payı gözlənir,
İkisi də varlıq kimi səslənir,
Qolboyundu yaranışla dolanış.

Yoxsul oldun sən utanma, sıxılma,
Sırtıq üzlə hər bir yerə soxulma,
Aclıq, toxluq qabağında yıxılma,
Qolboyundu yaranışla dolanış.

Bil ki, tanrı səni gizli sınayır,
O bu sayaq varlıları qınayır,
Dan yerinin gözü bundan qanayır,
Qolboyundu yaranışla dolanış.

Yoxsul çoxdur, o, tanrıya yaxındır,
Yoxsul saysız, varlı təkbir yığındır,